

УДК [342.951]

Полешко Андрій Володимирович –
студент 3 курсу Юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Andrii V. Poleshko –
3rd year Bachelor's student of Law Department of
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(60 Volodymyrska Street, Kyiv, Ukraine)

До питання правового статусу Національного банку України

У статті досліджується правовий статус Національного банку України на основі чинного законодавства України, виділяються основні ознаки та особливості його функцій, структури та повноважень. Крім цього, проведено аналіз значення Національного банку України як державного органу в механізмі стримувань і противаг.

Ключові слова: правовий статус, функції, компетенція, Національний банк України, центральний банк, банківська система.

В статье исследуется правовой статус Национального банка Украины на основании действующего законодательства Украины, выделяются основные признаки и особенности его функций, структуры и полномочий. Кроме этого, проведен анализ значения Национального банка Украины как государственного органа в механизме сдержек и противовесов.

Ключевые слова: правовой статус, функции, компетенция, Национальный банк Украины, центральный банк, банковская система.

A.V. Poleshko To the Issue of the Legal Status of the National Bank of Ukraine

The article deals with the study on the legal status of the National Bank of Ukraine (NBU) on the basis of the current Ukrainian legislation. The relevance of the article is determined by the extremal importance of the state financial activity bodies and outdated scientific works on the issue studied because of the change of the relevant legal norms. The author reveals the historical and legal aspects of the central banks' functioning in general and the Ukrainian central banks, in particular, and concludes that the NBU is a state central bank created by the world-wide practice of building a two-tier banking system succeeding with similar bodies in the historical dimension. The basis of the study is the selection and classification of the (1) functions, (2) competencies, (3) structures of the National Bank of Ukraine and 4) distribution of powers of the NBU between its governing bodies on the basis of the current legislation of Ukraine (in particular, the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On the National Bank of Ukraine", the Statute of the NBU) and scientific papers. The author substantiates that the NBU has a dual nature, combining administrative and managerial and property-economic elements; carries out in particular realization, accounting, constituent, supervisory functions, analysis function; has a centralized structure with a vertical subordination. The article analyzes the distribution of power between the Board, the Council and the Chairman of the NBU in detail. The author notes that, in general, the Council of the NBU produces general and theoretical guidelines for the activities of the NBU and the banking system as a whole; The Board of the NBU manages its operations; The Chairman of the NBU performs representative functions and bears personal responsibility for the NBU's activities. NBU's independent position in the system of state bodies is important for determining the peculiarities of the legal status of the National Bank of Ukraine. The author states that the peculiarities of the legal status of the NBU provide a mechanism of checks and balances both at the internal (the NBU's governing bodies) and on the external (state apparatus) levels; make it impossible to usurp the regulation of the financial sector by the executive bodies or the legislature; provide an effective mechanism for legal regulation and management of the financial sector. As a conclusion, the author justifies that

the NBU has a special, unambiguously undetermined legal status; acts as an independent state body and legal entity of public law; is the subject of constitutional, administrative, civil, and economic legal relations.

Keywords: *legal status, functions, competence, the National Bank of Ukraine, central bank, banking system.*

Постановка проблеми. Фінанси пронизують все суспільне життя, визначаючи значною мірою основні політичні та економічні процеси, а тому чітке окреслення правового статусу органів фінансової діяльності держави є важливим для розуміння їхнього політичного та суспільного значення. При цьому більшість досліджень, що так чи інакше стосуються правового статусу НБУ виконані на основі застарілого законодавства, що породжує необхідність дати узагальнену характеристику правового статусу Національного банку України в сучасній національній правовій системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушеній тематиці присвячено наукові праці зокрема В. Л. Кротюка, В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашиної, Л. О. Машкіної, В. Ф. Роль тощо. Більшість досліджень при цьому ґрунтуються на застарілому законодавстві.

Невирішені раніше проблеми. Питання правового статусу НБУ не є достатньо дослідженим, оскільки в науковій літературі відсутнє його ґрунтовне опрацювання на основі чинного законодавства.

Мета. Метою цієї статті є дослідження правового статусу Національного банку України за чинним законодавством України, виділення та характеристика основних ознак та особливостей його функцій, структури та повноважень, аналіз значення НБУ в контексті механізму стримувань і противаг.

Виклад основного матеріалу. У країнах сучасного світу вузлове місце в організації фінансової системи відіграє центральний банк, що забезпечує макроекономічний аспект стабільності цін, грошей і банківської системи. Перші центробанки виникли в Західній Європі наприкінці XVII ст., загального поширення набули XIX ст. Процес створення центробанків тісно пов'язаний з переходом від грошової системи золотомонетного стандарту до системи обігу кредитно-паперових грошей. За Міжнародною фінансовою конвенцією 1920 року кожна держава має створити свій центральний банк.

Функції центральних банків зводяться загалом до того, що вони монопольно емітують і знищують гроші, є банками для банків і банками уряду [1]. Правовим актом, що регламентує діяльність центральних банків, зазвичай є акт вищої юридичної сили - закон. Основними моделями функціонування центробанків є моделі агента уряду (тобто центробанк втілює в життя грошово-кредитну політику міністерства фінансів) або незалежного органу (центробанк визначає грошово-кредитну політику самостійно, без впливу урядових органів). У більшості держав центробанки є повністю державними, проте зустрічаються випадки їх перебування в частковій (Королівство Нідерланди, Королівство Бельгія, Японська імперія) або повній (США, Республіка Італія) власності приватного капіталу - комерційних банків. Зазвичай центробанк підпорядкований міністерству фінансів або державному казначейству; тільки у США, ФРН, Швейцарській Конфедерації та Королівстві Швеції центробанки підпорядковані напряму парламенту. Найбільш незалежним можна назвати Бундесбанк ФРН, що не подає річний звіт жодному державному органу, а тільки публікує його.

Порядок побудови банківської системи України корелює з її державницьким розвитком. До 1917 року функції центробанку на території України виконувала Київська контора Державного банку Російської імперії; у 1917-1918 рр. - Державний банк УНР; у 1920-55 рр. - Держбанк СРСР (обласні відділення, напряму підпорядковані Москві); у 1955-90 рр. Республіканська контора Держбанку СРСР (з 1990 р. - Український республіканський банк), на основі якої 1991 р. було створено Національний банк України.

Перші роки функціонування НБУ припали на період стрімкого реформування політико-економічної сфери в Україні, а тому відзначалися кардинальній зміні функцій і засад діяльності та відсутністю достатнього нормативно-правового регулювання. З часу створення діяльність Нацбанку регулювалася

Закон України «Про банки та банківську діяльність» та Статутом НБУ, затвердженим Постановою Президії ВР України 07 жовтня 1991 року, що, на думку В. Гетьмана [1], було недостатнім для законодавчого визначення місця НБУ в системі влади.

Підтвердженням важливої ролі НБУ в системі органів державного управління можна вважати регулювання його діяльності за нормами Конституції України 1996 року, яка визначила його основне завдання (ст. 99) та надала право законодавчої ініціативи (ч. 1 ст. 93) на рівні з Президентом, Кабміном та народними депутатами України.

Важливою віхою в остаточному становленні Нацбанку стало прийняття 20 травня 1999 року Закону України «Про Національний банк України», що вперше передбачав індивідуалізацію відповідальності Національного банку в особі Голови Банку та заміщення терміну «Голова Правління» на «Голова Банку» [2]; покладення на Національний банк функції забезпечення стабільності національної грошової одиниці; обмеження підтримки Нацбанком Уряду пріоритетністю стабільності грошової одиниці та цін (запозичення з Закону про

Бундесбанк [2]); введення жорсткого контролю за діяльністю комерційних банків. За законопроектом, взаємини НБУ із законодавчою гілкою влади було визначено аналогічними до таких у країнах Західної Європи, зокрема ФРН, Французькій Республіці, Сполученому Королівстві [3].

Правовий статус Національного банку України врегульовано Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України», іншими законами.

На думку В. Кротюка [4], конституційна природа НБУ дає підстави розглядати його правовий статус як статус органу держави.

Правовий статус державного органу, за Ф. Мелашенком [5], полягає у його політико-правовому положенні, тобто нормах, закріплені конституційним законодавством; за П. Ніколовим [6], це - роль і місце суб'єкта адміністративно-правових відносин у системі органів управління. Ю. Тихомиров [7] визначає як елементи правового статусу державних органів природу, мету, порядок утворення та функціонування, напрямки їх діяльності та

форми взаємин з іншими ланками державного апарату.

За ч. 2 ст. 99 Конституції України, НБУ є центральним банком України, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці - гривні. На думку державників - сучасників прийняття Закону України «Про Національний банк України» [8], така функція НБУ визначає загальнонаціональну важливість його діяльності та має забезпечуватися цілком незалежним статусом і неможливістю втручання інших органів держави в процес безпосередньої діяльності через нагальну важливість фінансів як інституту та інструменту в усіх галузях життя країни та довіри до центробанку як одного з основоположних критеріїв стабільності суспільного життя [9].

За ст. 2 Закону України «Про Національний банк України», НБУ є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління. Використання законодавцем терміну «особливий центральний орган державного управління», по-перше, підкреслює державно-управлінську природу діяльності Нацбанку в процесі адміністративного та індикативного регулювання банківської діяльності, проведення грошово-кредитної політики, а по-друге, принципова особливість правового статусу вітчизняного центрального банку, що полягає в невходженні НБУ до жодної з гілок влади та незалежності його від впливу інших державних органів [10].

Ще одним аспектом правового статусу НБУ є те, що, за сукупністю ч. 2 ст. 3, ч.ч. 2, 5 ст. 4, ч. 1 ст. 5 Закону України «Про Національний банк України», НБУ є юридичною особою публічного права зі статутним капіталом 10 млн гривень, який перебуває в господарському віданні, а також відокремленими підрозділами, і не має на меті отримання прибутку, а значить є суб'єктом приватного права.

Серед інших поглядів на визначення правового статусу Нацбанку варто згадати думку В. А. Ющенко [3], за яким НБУ — особливий емісійний банк України, головна державна грошово-кредитова установа, та комплексний підхід В. Кротюка, який вважає [4], що НБУ є органом держави зі спеціальним статусом, якому закон делегував владні повноваження

адміністративно- правового характеру, і не входить до жодної з гілок влади.

У сукупності цих аспектів бачимо, що Національний банк України має комплексний, чітко не визначений правовий статус і виступає незалежним суб'єктом конституційно-, адміністративно-, цивільно- та господарсько-правових відносин.

Основною функцією НБУ, за ч. 2 ст. 99 Конституції України, є забезпечення стабільності грошової одиниці - гривні. Закон України «Про Національний банк України» у ст. 6 вказує, що при цьому пріоритетність цілей розташовується так: забезпечення стабільності споживчих цін у країні; забезпечення стабільності банківської системи України; підтримка економічної політики Кабінету Міністрів - а перехід до цілі нижчого пріоритету неможливий, якщо суперечить більш пріоритетній цілі. Така законодавча норма підтверджує незалежний статус Нацбанку в системі державних органів; створює протизавагу до Кабінету Міністрів у фінансовій сфері.

Інші функції НБУ визначені у ст. 7 Закону України «Про Національний банк України». Їх можна систематизувати таким чином:

– реалізаторська: реалізує грошово-кредитну політику, визначену Радою Нацбанку; здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі; забезпечує облік і зберігання переданих йому конфіскованих цінних паперів та інших коштовностей; реалізує державну політику з питань захисту державних секретів; організує інкасацію та перевезення банкнот і монет та інших цінностей; монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує готівковий грошовий обіг; забезпечує методологічне забезпечення з питань зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, що становить банківську таємницю; представляє банківську систему України в зовнішніх відносинах; є кредитором останньої інстанції для банків;

– установча: встановлює правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна; систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу; порядок здійснення в Україні маршрутизації, клірингу та

взаєморозрахунків між учасниками платіжної системи, здійснення операцій в іноземній валюті; напрямки розвитку сучасних електронних банківських технологій; особливості функціонування банківської системи України при введенні воєнного стану чи особливого періоду;

– облікова: веде офіційний реєстри ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем; осіб, які можуть браги участь у виведенні неплатоспроможних банків з ринку; відкритих ключів, Державний реєстр банків, Реєстр аудиторських фірм; реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури; здійснює ліцензування банківської діяльності та операцій;

– наглядова: здійснює нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків, а також у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів;

– функція аналізу: аналізує та прогнозує динаміку макроекономічних, грошово-кредитних, валютних та фінансових показників стану фінансової системи; вносить у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій Національного банку України.

Для реалізації своїх функцій Нацбанк уповноважений здійснювати господарські операції: операції з векселями, придбання цінних паперів, валютних цінностей — для регулювання монетарного та фондового ринків; відкривати рахунки в закордонних банках; здійснювати кредитування банків; виконувати операції з обслуговування державного боргу; вести рахунки Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; безпосередньо взаємодіяти з Центральним депозитарієм цінних паперів для забезпечення своїх операцій з цінними паперами.

В. Кротюк [4], О. Любунь [11] та Л. Машкіна [12] поділяють позицію, що правовий статус НБУ має подвійну природу та поєднує адміністративно-управлінські та майново-господарські елементи.

Структура Національного банку будується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням. Її складають центральний апарат, відокремлені підрозділи та

юридичні особи, що слугують для забезпечення діяльності Нацбанку. Крім цього, за ч. 4 ст. 22 Закону України «Про Національний банк України», НБУ для охорони цінностей може створювати підрозділи з правом носіння та застосування вогнепальної зброї. Повноваження щодо управління НБУ розподілені між Радою, Правлінням та Головою Національного банку.

Основне завдання Ради Нацбанку за ст. 100 Конституції України та ст. 8 Закону України «Про Національний банк України» визначається як розроблення основних засад грошово-кредитної політики.

Рада Нацбанку складається з 9 осіб, по чотири з яких призначають Верховна Рада України та Президент України строком на 7 років. Голова Нацбанку входить до Ради Нацбанку *ex officio*. До членів Ради Нацбанку висувають такі вимоги як громадянство України; повна вища освіта в сфері економіки, фінансів або права; 10-річний стаж роботи на керівній посаді в державному органі у сфері реалізації економічної, фінансової чи правової політики, міжнародній фінансовій організації або банку. Члени Ради НБУ мають дотримуватися вимог несумісництва посади.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про Національний банк України», повноваження Ради Нацбанку лежать в сфері забезпечення загальних та теоретичних керівних положень діяльності Нацбанку та банківської системи в цілому і зводяться до:

- контролю за виконанням розроблених Основних засад грошово-кредитної політики,
- аналізу впливу їх реалізації, реалізації податкової політики на соціально-економічний стан в Україні;
- оцінки та спрямування діяльність Правління Нацбанку; у разі невиконання Правлінням рішень Ради НБУ — звернення до Голови НБУ, Верховної Ради України або Президента України;
- участі в бюджетному процесі шляхом подання до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів кошторису витрат і прогнозованого прибутку до розподілу на наступний бюджетний період;
- організаційної роботи з обрання Голови Ради Нацбанку строком на три роки; затвердження Регламенту Ради Нацбанку та

положень для інших робочих органів НБУ; створення Аудиторського комітету;

– управління коштами у віданні НБУ шляхом спрямування доходу, зокрема на збільшення статутного капіталу, контроль за проведенням аудиторських перевірок;

– участі в формуванні керівництва Нацбанком шляхом призначення та звільнення (за поданням Голови НБУ) Першого заступника та Заступника Голови НБУ, визначення винагороди Голови НБУ, його заступників та членів Правління НБУ.

Засідання Ради НБУ проводиться не рідше 10 раз на рік; матеріали засідань мають форму протоколів і рішень і підлягають публікації.

Правління Нацбанку є головним органом оперативного управління діяльністю Національного банку; за ст. 14 Закону України «Про Національний банк України», основним завданням Правління Нацбанку є реалізація грошово-кредитної політики, визначеної Радою Нацбанку, відповідно до Основ грошово-кредитної політики та ст. 6-7 Закону України «Про Національний банк України».

Правління Нацбанку складається з шести осіб *ex officio*: Голови НБУ, його Першого заступника та заступників. До членів Правління висуваються вимоги, аналогічні до вимог до членів Ради НБУ. Правління НБУ визначає порядок своєї роботи самостійно в формі Регламенту Правління НБУ.

До повноважень Правління Нацбанку входить визначення заходів, засобів і методів ведення оперативної діяльності Національного банку, зокрема:

- прийняття рішень щодо емісії національної валюти, розміру облікової кредитної ставки НБУ, економічних нормативів банківської діяльності, визначення, обмеження та забезпечення фінансової діяльності НБУ, застосування до банків визначених законом методів впливу;
- видання нормативно-правових актів НБУ, річних звітів про його діяльність;
- визначення структури та штатного розпису НБУ, положень його органів, установ і підприємств; створення комітетів НБУ.

Правління Нацбанку несе відповідальність за діяльність НБУ в межах своєї компетенції, при цьому відповідальність за

діяльність НБУ перед ВР України та Президентом несе особисто Голова НБУ.

За ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Національний банк України» Голова Національного банку призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України строком на сім років. Вимоги до Голови НБУ є аналогічними до вимог до членів Ради НБУ.

Ст. 19 Закону України «Про Національний банк України» відносить до компетенції Голови Нацбанку представницькі функції, зокрема:

- представництво Нацбанку у відносинах із третіми особами без спеціального доручення;
- головування на засіданнях Правління НБУ;
- ухвалення розпоряджень внутрішньоорганізаційного характеру; підписання актів Ради та Правління НБУ;
- внесення подання про призначення п'яти заступників та розподіл повноважень між ними;
- ініціювання позачергового внутрішнього аудиту, позачергових засідань Ради та Правління НБУ.

Входження Голови НБУ до обох органів управління - Ради та Правління - дозволяє йому ефективно координувати діяльність Нацбанку [11].

Сутність взаємодії Нацбанку з державними органами впливає з його основної функції, оскільки забезпечення стабільності грошової одиниці та цін має здійснюватися незалежним державним органом задля унеможливлення узурпації правового регулювання фінансової сфери конкретною гілкою влади [8, 11]. Це отримало своє відображення у принципі недопустимості втручання державних органів, фізичних та юридичних осіб у роботу НБУ (ст. 53 Закону України «Про Національний банк України»).

Національний банк України є підзвітним та підконтрольним Верховній Раді України та Кабінету Міністрів через спільне формування цими суб'єктами складу Ради НБУ та призначення Голови НБУ; подання Нацбанком цим суб'єктам щоквартальної та річної звітності; часткове фінансування діяльності НБУ з Державного бюджету, а отже участь у бюджетному процесі.

Нацбанк взаємодіє з вищими державними органами для ведення спільної діяльності у сфері реалізації основних завдань, зокрема шляхом

- проведення з Кабінетом Міністрів взаємних консультацій з питань грошово-кредитної політики, розробки і здійснення загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку; надання Кабінету Міністрів за запитом інформації щодо монетарних процесів та грошово-кредитного ринку; підтримки економічної політики Кабінету Міністрів із застереженням її відповідності забезпеченню стабільності грошової одиниці, цін і банківської системи; участі в засіданнях Кабінету Міністрів з правом дорадчого голосу;
- подання Президенту України та Кабінету Міністрів пропозицій щодо законодавчого врегулювання низань, що стосуються виконання функцій Національного банку України.

Висновки:

1. Національний банк України - центральний банк держави, створений за загальносвітовою практикою побудови дворівневої банківської системи, пов'язаний зв'язками правонаступництва з аналогічними органами в історичному вимірі.

2. НБУ має особливий, однозначно не визначений правовий статус; виступає як незалежний державний орган та юридична особа публічного права; є суб'єктом конституційно-, адміністративно-, цивільно- та господарсько-правових відносин.

3. На НБУ, крім основної конституційної функції, покладено реалізаторські, облікові, установчі, наглядові, аналізаторські функції, для їх виконання надано право здійснювати господарські операції; правовий статус НБУ має подвійну сутність, поєднуючи в собі адміністративно-управлінські та майново-господарські елементи.

4. НБУ являє собою централізований апарат вертикального підпорядкування; управління сконцентроване в руках Ради, Правління та Голови Нацбанку. Рада НБУ виробляє загальні та теоретичні керівні положення діяльності Нацбанку та банківської системи в цілому; Правління НБУ здійснює оперативне управління його діяльністю; Голова НБУ виконує представницькі функції та несе

особисту відповідальність за діяльність Нацбанку.

5. НБУ відповідно до основної функції та важливості сфери ведення діяльності має незалежний статус, є підзвітним Президенту України та Верховній Раді України і координує свої дії з Кабінетом Міністрів і Верховною Радою України.

6. Особливості правового статусу НБУ забезпечують механізм стримувань і противаг як на внутрішньому (органи управління НБУ), так і на зовнішньому (апарат держави) рівнях; унеможливають узурпацію

регулювання фінансової сфери виконавчою або законодавчою владою; забезпечують ефективний механізм правового регулювання та управління фінансовою сферою.

7. Продовження дослідження можливе з питань порівняння діяльності НБУ з центробанками зарубіжних країн і наведенні пропозицій щодо вдосконалення правового врегулювання його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Гетьман В. Г. Співдоповідь заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності / В.Г. Гетьман // Вісник НБУ. – 1999. – № 12. – С. 6-7
2. Гетьман В. П. Національний банк у системі влади: Бесіди про Конституцію / В. П. Гетьман, Ю. В.Килимник – К. : б.в., 1999. – 36 с.
3. Доповідь Голови Національного банку України В. Ющенко під час розгляду у ВР України проекту Закону «Про Національний банк України» // Вісник НБУ. – 1999. – № 12. – С. 3-6.
4. Кротюк В. Л. Правовий статус Національного банку України : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. Л. Кротюк ; НАН України. – К., 1999. – 201 с.
5. Молдован В. В. Конституційне право: Опорні конспекти, словник-довідник / В. В. Молдован, В. Ф. Мелашенко. – К. : Юмана, 1996. – 272 с.
6. Николов П. Е. Совершенствование правового статуса отделов и управлений исполкомов местных советов / П. Е. Николов // Вестник Московского ун-та. Право. – 1978. – № 4. – С. 50-51.
7. Тихомиров Ю. А. Управление делами общества: объекты и субъекты управления / Ю. А. Тихомиров – М. : Мысль, 1984. – 223 с.
8. Порошенко П. О. Національний банк і стратегія грошово - кредитної політики / П. О. Порошенко, А. О. Селіванов // Голос України. – 1999. – 6 квітня (№ 62). – С. 10.
9. Другов О. О. Сучасні аспекти формування довіри населення до Національного банку України / О. О. Другов // Вісник НБУ. – 2013. – № 1. – С. 32-35.
10. Конституційні повноваження та правовий статус Національного банку України // Вісник НБУ. — 2013. – № 6. – С. 8-10.
11. Національний банк України: основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності : навч. посіб. / В. С. Любунь, І. В. Іванець, Б. П. Адамик; О. С. Любунь / за ред. О. С. Любунь. – К. : Університет економіки та права «КРОК». – 2005. – 512 с.
12. Машкіна Л. О. Національний банк України як суб'єкт організаційно- господарських повноважень / Л. О. Машкіна // Юрист України. – 2014. – № 4 (29). – С. 51-59.

References:

1. V. H. Hetman, Spivdopovid zastupnyka holovy Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan finansiv i bankivskoi diialnosti / V.H. Hetman // Visnyk NBU. – 1999. – No. 12. – Pp. 6-7
2. V. P. Hetman, Natsionalnyi bank u systemi vlady: Besidy pro Konstytutsiiu / V. P. Hetman, Yu. V.Kylymnyk – K. : b.v., 1999. – 36 p.
3. Dopovid Holovy Natsionalnoho banku Ukrainy V. Yushchenka pid chas rozghliadu u VR Ukrainy proektu Zakonu “Pro Natsionalnyi bank Ukrainy” // Visnyk NBU. – 1999. – No. 12. – Pp. 3-6.

4. V. L. Krotiuk, Pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy : dys. ...kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / V. L. Krotiuk ; NAN Ukrainy. – K., 1999. – 201 p.
5. V. V. Moldovan, Konstytutsiine pravo: Oporni konspekty, slovnyk-dovidnyk / V. V. Moldovan, V. F. Melashchenko. – K. : Yumana, 1996. – 272 p.
6. P. E. Nykolov, Sovershenstvovanye pravovoho statusa otdelov y upravlenyi yspolkomov mestnikh sovetov / P. E. Nykolov // Vestnyk Moskovskoho un-ta. Pravo. – 1978. – No. 4. – Pp. 50-51.
7. Yu. A. Tykhomyrov, Upravlenye delamy obshchestva: obekti y subekti upravleniya / Yu. A. Tykhomyrov – M. : Misl, 1984. – 223 p.
8. P. O. Poroshenko, Natsionalnyi bank i stratehiia hroshovo - kredytnoi polityky / P. O. Poroshenko, A. O. Selivanov // Holos Ukrainy. – 1999. – 6 kvitnia (No. 62). – P. 10.
9. O. O. Druhov, Suchasni aspekty formuvannia doviry naseleennia do Natsionalnoho banku Ukrainy / O. O. Druhov // Visnyk NBU. – 2013. – No. 1. – Pp. 32-35.
10. Konstytutsiini povnovazhennia ta pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy // Visnyk NBU. — 2013. – No. 6. – Pp. 8-10.
11. Natsionalnyi bank Ukrainy: osnovni funktsii, hroshovo-kredytna polityka, rehuliuвання bankivskoi diialnosti : navch. posib. / V. S. Liubun, I. V. Ivanets, B. P. Adamyk; O. S. Liubun / za red. O. S. Liubun. – K. : Universytet ekonomiky ta prava “KROK”. – 2005. – 512 p.
12. L. O. Mashkina, Natsionalnyi bank Ukrainy yak sub'iekt orhanizatsiino- hospodarskykh povnovazhen / L. O. Mashkina // Yuryst Ukrainy. – 2014. – No. 4 (29). – Pp. 51-59.